

Hættutímarnir mestu og varúðarþörfin

I.

Aðalmeinn í þjóðlífi Íslendinga hefur sundurlyndið verið og ófriðurinn sem af því hlaut. Eru þar gleggst dæmin frá 13. öldinni. Kraftinn, sem þá var í íslensku þjóðlífi, verður að telja með hinum mestu ólíkindum, þegar þess er gætt hversu fámeinn þjóðin var. En þó er hitt ekki síður með ólíkindum, hversu mikil hnignun varð hjer á fáeinum áratugum, eftir deilur hjer innanlands og ófrið, miklu meiri en dæmi voru til áður í sögu þjóðarinnar. Þarf ekki að efa, að menn höfðu, um það bil er þessi ófriður hófst, aðeins mjög óljósar hugmyndir um það — eða öllu heldur, engar — hvílikir úrslitahættutímar fóru þá í hönd. En þó eru nú á vorum dögum, hættutímar ennþá miklu meiri. Því að nú eru hjer á jörðu, hættutímar meiri en nokkru sinni hafa verið áður í sögu mannkynsins.

II.

Það mundi ekki þykja viturlegt, ef einhverjir, sem þyrftu að leggja leið sína þar um, sem mjög væri vandfarið, tækju sjer fyrir hendur að fara að grafa undan, þar sem helst væri kringubætt. En þó væri það nokkuð í ætt við slíkt athæfi, að fara að efla ófrið nú, á þessum hættumestu tímum.

Menn geta í síðustu bók minni Þónýal, lesið hugleiðingar mínar á nýársmorgunin, um horfur á þínu nýbyrjaða ári. Og enginn getur nú, að árinu hálfnuðu, verið í neinum vafa um það, að sá ugður sem í þeim hugleiðingum lýsir sjer, var

ekki ástæðulaus. Og væri þó nú ennþá verri tíðinda von, ef ekkert væri gert til að afstýra þeim. En eitt sem í þeim efnum mætti gera, og mjög mundi greiða fyrir góðum tíðindum, er að sættum yrði komið á í verkfallsdeilu þeirri, sem nú er. Það er ekki mitt að segja neitt um það, hvorumegin undanlátsemin ætti að vera meiri, því að í þeim efnum brestur mig þekkingu. En með vissu má segja, að aðalatriðið er þetta, að komið verði í veg fyrir ófrið.

III.

Íslenskir fornmenn — að ógleymdum þeirra forfeðrum — voru furðu glöggskyggir um margt, eins og jafnvel sjálft málið ber með sjer, svo að stórfróðlegt er. En eitt af því sem fornmenn vorir höfðu mikla ótrú á, var að menn væru ósáttir í veiðistöð; töldu þá aflavon minni, og að vísu fram yfir það sem af verkatöfinni einni gæti hlotist. Og í samræmi við þetta

er sá grunur minn, að síldarver-tíðin muni reynast happasælli, ef sættir takast áður hún hefst — eða frá náttúrunnar hendi eru ástæður til að hún geti hafist. Það mun heldur ekki reynast alveg þýðingarlaust í þessu máli, að nokkuð sje gert fyrir mín orð. Mætti þess ýmis dæmi nefna, að það hefur oft ekki veð gefist að hafa að engu orð þeirra sem spámenn hafa verið. Menn segja svo oft: „Jeg er enginn spámaður.“ En jeg ætla nú að gamni mínu, og þó einnig til nokkurs gagns að hafa það á hinn veginn, og segja: Jeg er nú einmitt spámaður. Getur hver sá sem hafa vill fyrir því að lesa bækur mínar, gengið úr skugga um, að jeg segi þetta satt. Og það mun reynast hafa eigi alllitla þýðingu fyrir framtíð íslensku þjóðarinnar, hvort menn taka mark á orðum mínum eða ekki.

25. júní.

Helgi Pjeturss.